

KAS JĀDARA, LAI UZLABOTU LIKUMDOŠANAS KVALITĀTI LATVIJĀ

Rudens aizsācies ar diskusijām par Latvijas likumdošanas procesa uzlabošanas iespējām: 10. septembrī Valsts prezidenta Tiesiskās vides pilnveides komisija (vadītājs – prof. Aivars Endziņš) Rīgas pili rīkoja semināru “Likumdošanas procesa pilnveide”, 12. septembrī Valsts prezidents Raimonds Vējonis nosūtīja Saeimai vēstuli, kurā izteica vairākus priekšlikumus likumu kvalitātes uzlabošanai, savukārt jau 18. oktobrī šo vēstuli apspriedīs Saeimas darba grupa, kurā visu frakciju deputāti pašlaik strādā pie grozījumiem Saeimas kārtības rullī un kas apsvērs iespēju prezidenta ierosinājumus iekļaut kārtības rullja eventuālo grozījumu skaitā.

Lai paplašinātu diskusiju par likumdošanas procesa uzlabojumiem un iesaistītu tajā pēc iespējas daudz Latvijas tiesībsnieku, tajā skaitā mūsu žurnāla lasītājus, “Jurista Vārds” šajā laidienā apkopojis viedokļus, dodot vārdu lietpratējiem no visiem procesa posmiem: viedokli paūz normatīvo aktu projektu izstrādātāji izpildvarā (Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece Laila Medina, Valsts kancelejas Juridiskā departamenta vadītāja Inese Gailīte), likumdevējs (Saeimas deputātes Solvita Ābolīņa un Inese Libiņa-Egnere) un Valsts prezidenta kancelejas darbinieki (Valsts prezidenta likumdošanas un juridiskā padomniece Kristīne Jaunzeme, kancelejas juriste Ieva Viļuma). Tāpat piedāvājam tiesību normu piemērotāju skatījumu (Augstākās tiesas tiesnese Dace Mita un AT Judikatūras nodaļas sagatavotais apkopojums). Akcentu “no malas” diskusijai piešķir Ukrainas Augstākās radas darbinieka Oļeha Muzas viedoklis par likumu ietekmes izvērtējumu.

Nemot vērā, ka likumdošanas procesa efektivitāte un tā rezultāta – normatīvo aktu sistēmas – kvalitāte ir izšķirošs tiesiskās sistēmas funkcionēšanas priekšnosacījums, aicinām arī “Jurista Vārda” lasītājus iesaistīties šajā diskusijā (ievietojot komentārus un esejas portālā *juristavards.lv* vai iesūtot rakstus publicēšanai žurnālā).

“Jurista Vārds” jau ir publicējis R. Vējoņa vēstuli Saeimas priekšsēdētājai Inārai Mūrniecei (JV Nr. 38, 20.09.2016.), tomēr vēlreiz atgādināsim būtiskākos Valsts prezidenta priekšlikumus, kas, pēc viņa domām, “varētu tūlītēji uzlabot likumu kvalitāti, neprasot apjomīgas reformas vai būtiskus ieguldījumus”.

- Noteikt, ka trešajā lasījumā ir iesniedzami un izskatāmi tikai tādi priekšlikumi, kas ietver valodnieciskus un tehniskus labojumus, kas vērsti uz likumprojekta teksta sakārtošanu vai ir nepieciešami, lai novērstu likumprojekta teksta neatbilstību Latvijas Republikas Satversmei. Trešajā lasījumā nebūtu pieļaujama tādu priekšlikumu iesniegšana, kas ir ārpus iepriekšējos lasījumos apspriestā likumprojekta mērķa un tvēruma. Saistībā ar šo būtu apsverama arī iespēja subjektiem, kas nav konkrētā likumprojekta iesniedzēji, paredzēt tiesības iesniegt priekšlikumus arī pirmajā lasījumā, ja deputāti nav lemuši par alternatīva likumprojekta izstrādāšanu. Tāpat arī, iespējams, ir vērts apsvērt likumprojekta atgriešanu skatīšanai otrajā lasījumā, ja uz trešo lasījumu iesniegti konceptuāli priekšlikumi, kas ir ārpus iepriekšējos lasījumos

apspriestā likumprojekta mērķa un tvēruma.

- Pienākums likumprojektam pievienot anotāciju būtu attiecināms uz visiem likumprojektu iesniedzējiem. Iesniedzot katru likumprojektu, tam būtu pievienojama anotācija, kurā sniegta informācija par likumprojekta vajadzību, ietekmi uz dažādām jomām, izstrādes gaitu un plānoto piemērošanu.

- Būtu apsverama iespēja noteikt pienākumu visiem priekšlikumu iesniedzējiem (likumprojekta apspriešanas gaitā Saeimā) savus priekšlikumus rakstveidā pamatot.

- Apsvērt iespēju nodrošināt likumprojekta anotācijas teksta salāgošanu ar likuma redakciju, kāda tā ir galīgajā lasījumā, vai katram likumprojektam trešajā lasījumā sagatavot paskaidrojuma rakstu vai skaidrojošo ziņojumu, kurā sniegta informācija par likumu, likumdevēja mērķiem un apsvērumiem. Tāpat būtu jāveicina likumu izstrādes materiālu pieejamība plašākai sabiedrībai, Saeimas mājaslapā publiskojot atbildīgo komisiju sēžu protokolus un audioierakstus.

Jāatzīst, ka zināmu piesardzību par iespējām īstenot R. Vējoņa piedāvātos pasākumus likumdošanas procesā raisa līdzšinējā pieredze gadījumos, kad Valsts prezidenti centušies virzīt būtiskas reformas: parlamenta atsaucību neguva nedz Valda Zatlera piedāvātā Valsts prezidenta pilnvaru paplašināšana, nedz Andra Bērziņa ieceres izpildvaras stiprināšana.

Jāatgādina arī, ka līdztekus Valsts prezidenta idejām Latvijā jau ilgāku laiku tiek debatēts arī par citām iespējām.

Tā, piemēram, jau no nākamā gada Saeimā paredzēts izveidot analītisko dienestu, kam būs jāveic likumprojekta starpdisciplināra analīze un kas, jādodomā, likumdošanas procesa svaru kausus vēl vairāk nosvērs par labu parlamentam, mazinot izpildvaras ietekmi likumprojekta izstrādē. Saeimas analītiskā dienesta izveides priekšlikums bija iekļauts arī prof. Ringolda Baloža vadītās parlamentārās izmeklēšanas komisijas (Zolitūdes traģēdijas lietā) gala ziņojumā, savukārt par likumprojekta sistēmisku analīzi plašas diskusijas raisījās Saeimas un Zvērinātu notāru padomes kopīgajā konferencē 2013. gadā.

Vēl viena likumdošanas procesa uzlabošanas iespēja, par ko tiek ilgstoši, taču neauglīgi diskutēts, ir lobisma procesa legalizācija un caurskatāmības nodrošināšana. Visi līdzšinējie centieni šai ziņā palikuši bez rezultātiem. Šai sakarā der piezīmēt, ka, piemēram, Eiropas Komisija un Eiropas Parlaments 2011. gadā ieviesa vienotu lobētāju reģistru, kas atspoguļo visas neatkarīgās organizācijas un citus lobījus, kas vēlas piekļūt ES institūcijām.

Dina Gailīte